

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น
ที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง
Factors Affecting the Stress of Raising Children of
Teen Mothers under the Child Support Grants in
Phatthalung Province

ยุพารณ์ อภินันท์ดา^{1*} เกษตรชัย และหิมี² และฤทัยชนนี สิทธิชัย²
Yupaporn Apinanda^{1*}, Kasetchai Laeheem² and Ruthaichonanee Sittichai²

¹ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

² รศ.ดร., คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

³ รศ.ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี 94000

¹ Graduate Student of Master of Arts Program in Human and Social Development, Prince of Songkla University, Songkhla, 90110, Thailand

² Assoc. Prof. Dr., Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, 90110, Thailand

³ Assoc. Prof. Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani, 94000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: mai.mean@hotmail.com

(Received: August, 28, 2020; Revised: June 26, 2021; Accepted: July 12, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง ปี 2563 โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 220 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์พหุคูณเชิงเส้น ผลการวิจัยพบว่า แม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง มีพฤติกรรมการความเครียดในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 6 ตัว ได้แก่ ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน (x_2) ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ (x_4) และความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง (x_5) ส่งผลต่อความเครียดของแม่วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 การรับรู้ว่าขาดสมรรถนะในการเลี้ยงดูบุตร (x_1) ส่งผลต่อความเครียดของแม่วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การขาดการสนับสนุนด้านอารมณ์ (x_7) และการขาดการสนับสนุนด้านการประเมินค่า (x_8) ส่งผลต่อความเครียดของแม่วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงควรสนับสนุนแม่วัยรุ่นในด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ เสริมสร้างคุณค่าในตนเอง เพิ่มองค์ความรู้ และสนับสนุนด้านสังคม จะส่งผลให้ความเครียดของแม่วัยรุ่นลดน้อยลง

คำสำคัญ: ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ปัจจัยด้านมารดา ปัจจัยด้านการสนับสนุน แม่วัยรุ่น

Abstract

The objectives of this study was to investigate the factors affecting the stress of bringing up children of teen moms under the Child Support Grants in Phatthalung Province in the year 2020. The data were collected from 220 sampling participants and analyzed with Pearson correlation and Multiple Regression. The research findings reveals that the level of stress of teen moms under the Child Support Grants was average There are six factors affecting the stress of raising children of teenage mothers, which were statistically significant. The three factors were feeling of financial burden (x_2), feeling of health problems (x_4), and feeling of lack of self-esteem (x_5). These three factors influenced the stress teen mothers statistically significantly at 0.001. Moreover, the feeling of no ability in bringing up children affected the teen mothers significantly at 0.01. No emotional support (x_7) and no evaluative support (x_8) also statistically affected teen mothers at 0.05. Therefore, supporting teenage mothers in terms of economy, health, self-worth, knowledge and social support. Doing this can reduce the stress of teenage mothers.

Keywords: Stress of Raising Children, Mother Factors, Support Factors, Teenage Mothers

บทนำ

เมื่อวัยรุ่นต้องก้าวมาสู่ความเป็นแม่ขณะที่ยังไม่มีความพร้อมส่งผลให้วิถีชีวิตบางส่วนขาดหายไป แม่วัยรุ่นบางคนไม่สามารถศึกษาต่อได้ ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือหยุดพักการเรียน เพราะไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่ในการเป็นแม่ควบคู่ไปกับการเรียนได้ และโอกาสที่จะกลับมาศึกษาต่อเป็นไปได้ยาก ทำให้แม่วัยรุ่นขาดโอกาสทางการศึกษา มีโอกาสทางอาชีพน้อยลง [1] การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่จากเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ต้องมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ทำให้แม่วัยรุ่นไม่สามารถปรับตัวได้ เกิดความเครียดตามมา ซึ่งความเครียดนี้ไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อแม่วัยรุ่นเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการเลี้ยงดูบุตร และคุณภาพชีวิตของบุตรด้วย [2] นอกจากนี้ แม่ที่มีอายุน้อย มักมีอารมณ์ที่แปรปรวน ไม่คงที่ เนื่องจากแม่ที่เป็นวัยรุ่น ยังขาดวุฒิภาวะ ไม่เข้าใจถึงธรรมชาติของเด็ก แม่วัยรุ่นยังอาจจะมีจิตใจและอารมณ์ที่ไม่มั่นคงเพียงพอ ซึ่งอาจส่งผลต่อการกระทำความรุนแรงต่อเด็กได้อีกด้วย [3]

การเลี้ยงดูบุตรถือได้ว่า เป็นงานที่ทำหยาและสลับซับซ้อนอย่างมากที่สุดในบรรดางานทุกอย่าง อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีงานใดสำคัญสำหรับสังคมมนุษย์เท่ากับการเลี้ยงดูบุตร [4] การเป็นพ่อแม่ที่ต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียดได้ ตามแนวคิดความเครียดของเป็นพ่อแม่ [5] อธิบายว่า ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีความซับซ้อนมาก เพราะเป็นเรื่องความไม่สมดุลงของความต้องการและการตอบสนองความต้องการ ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะแม่วัยรุ่นซึ่งมีอายุน้อย ประสบการณ์น้อย จะเกิดความเครียดได้ง่าย ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นมาจากปัจจัยหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะของแม่ ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม สำหรับปัจจัยด้านลักษณะของแม่ที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ได้แก่ การรับรู้ว่า ขาดสมรรถนะในการเลี้ยงดูบุตร เป็นการรับรู้ถึงความสามารถของตนเองว่าจะสามารถทำกิจกรรมเป้าหมายสำเร็จหรือไม่ หากแม่มีการรับรู้ขาดสมรรถนะในการเลี้ยงดูบุตรสูงจะมีมีความเครียดสูง [6] มีรายงานการวิจัยพบว่า แม่ที่มีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนสูงในการทำหน้าที่ จะมีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรระดับต่ำ [7] และการศึกษาในต่างประเทศพบว่า การรับรู้สมรรถนะแห่งตนเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายความเครียดของมารดาที่มีบุตรวัยก่อนเรียนได้ดีที่สุด [8] นอกจากนี้ ความรู้สึกเป็นภาระ ไม่ว่าจะเป็ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน เนื่องจากการเลี้ยงดูเด็กมีค่าใช้จ่ายสูง ด้านกิจวัตรประจำวัน ซึ่งต้องเพิ่มภาระจากกิจวัตรประจำวันปกติ และด้านสุขภาพ เพราะต้องดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ทำให้มีเวลาพักผ่อนน้อยลง ร่างกายอ่อนล้า ความรู้สึกเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเครียดในการเลี้ยงดูเด็กได้ง่าย แต่ทั้งนี้การดูแลเด็ก สามารถสร้างความรู้สึกเชิงบวกได้ เพราะการได้เห็นพัฒนาการตามช่วงวัยของเด็ก ทำให้ผู้เลี้ยงดูมีความสุข เกิดความรู้สึกมีคุณค่าต่อตนเองในการทำบทบาท หากความรู้สึกมีคุณค่าเพิ่มสูงขึ้น ความเครียดก็จะลดน้อยลง [9] นอกจากนี้ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคมเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้แม่วัยรุ่นมีความเครียดน้อยลง การที่แม่วัยรุ่นดูแลบุตรลำพังโดยไม่มีสามีหรือญาติพี่น้องคนอื่นคอยช่วยดูแลบุตรเป็นสิ่งที่ทำให้แม่เกิดความเครียดได้ง่าย แต่แม่วัยรุ่นที่ได้รับการสนับสนุนจากสังคมที่มากเพียงพอจะสามารถดูแลบุตรได้ดีกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า การสนับสนุนจากสังคมเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเป็นมารดาที่ดีปัจจัยหนึ่ง [10]

จากสถิติข้อมูลผู้รับสิทธิตามโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพัทลุง ตั้งแต่ปี 2558-2563 พบว่า แม่วัยรุ่นที่ขึ้นทะเบียนรับสิทธิตามโครงการ

มีจำนวน 696 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง เกิดความเครียดได้ง่าย และส่งผลต่อการเลี้ยงดูบุตร คำถามสำคัญคือ ปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์ต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น ในขณะที่ข้อมูลการรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดพัทลุงพบว่า สถานการณ์ปัญหาเด็กที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่กับปู่ย่าตายาย เครือญาติ หรือผู้ถูกจ้างเลี้ยง ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่คลอดจากแม่วัยรุ่น แม่วัยรุ่นหลายรายส่งเด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์ เนื่องจากไม่มีความพร้อมในการดูแล จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า สิ่งใดที่เป็นความเครียดของแม่วัยรุ่นเหล่านี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกิดการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีคุณภาพ ปัจจัยเหล่านี้จะเป็นคำตอบในการกำหนดแนวทางสร้างภูมิคุ้มกันให้กับแม่วัยรุ่น และจะส่งผลต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การดำเนินโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดทั่วประเทศ ในระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา มีกลุ่มแม่วัยรุ่นที่เข้าสู่ระบบการช่วยเหลือของโครงการเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม ยังไม่ปรากฏว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ในขณะที่ผลถึงความเครียดได้เนื่องจากต้องมีการเพิ่มขึ้น ซึ่งความเครียดไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อแม่วัยรุ่นอย่างเดียว แต่ยังส่งผลต่อการเลี้ยงดูบุตรด้วย [2] นอกจากนี้ แม่ที่อายุน้อยมักมีอารมณ์ที่แปรปรวนไม่คงที่ เนื่องจากแม่ที่เป็นวัยรุ่นอาจจะยังไม่เข้าใจถึงธรรมชาติของเด็กกว่า ทำให้ต้องร้องไห้ ทำให้ต้องมีปฏิกริยาต่างๆ และแม่วัยรุ่นยังอยู่ในวัยเด็กที่ยังอาจจะไม่มีจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคงในการเป็นผู้ใหญ่ที่เพียงพอ [3] ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นในพื้นที่จังหวัดพัทลุง เนื่องจากแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง มักจะประสบความเครียด เข้าสู่ระบบการให้คำปรึกษาของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพบว่ามีเครียดในระดับสูง ส่งผลต่อการเลี้ยงดูบุตร บางรายมีการทอดทิ้งบุตร หรือส่งบุตรให้อยู่ในการดูแลของรัฐ หลายรายไม่สามารถกลับไปดูแลบุตรได้อีก และมีแม่วัยรุ่นที่มีระดับความเครียดสูงกระทำความรุนแรงต่อบุตร การศึกษาว่าแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุงมีความเครียดอยู่ในระดับใด ปัจจัยด้านลักษณะของมารดา ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคมส่งผลต่อความเครียด ในการเลี้ยงดูบุตรหรือไม่ โดยผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะสนับสนุนให้แม่วัยรุ่นมีกำลังใจในการเลี้ยงดูบุตร ป้องกันการทอดทิ้งบุตร เชื่อมโยงไปสู่การจัดสวัสดิการที่เหมาะสม และจะเป็นต้นแบบในการให้ความรู้ สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่กลุ่มแม่วัยรุ่นที่กำลังตั้งครรภ์ เพื่อให้ก้าวผ่านภาวะวิกฤติ ลดความเสี่ยงในการทอดทิ้งบุตร และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งจะนำไปสู่การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมเพื่อให้แม่วัยรุ่นได้มีความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะของมารดา ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับความเครียดของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แม่วัยรุ่นที่มีรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง ตั้งแต่ปี 2558 - 2563 มีจำนวนประมาณ 696 คน ซึ่งมีคุณสมบัติ ดังนี้

- (1) เป็นแม่ที่คลอดบุตรขณะอายุไม่เกิน 20 ปี บริบูรณ์
- (2) สามารถอ่านเขียน และสื่อสารภาษาไทยได้
- (3) ยินยอมและให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการวิเคราะห์ตามแนวคิดของแฮร์ (Hair,2010) [11] ต้องมีขนาดอย่างน้อย 20 เท่าของตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรทั้งหมด จำนวน 11 ตัวแปร ขนาดกลุ่มตัวอย่างจึงมีจำนวน 220 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยการหยิบสลากแบบไม่ใส่คืน จนได้ครบจำนวน 220 คน และมีการแบ่งกลุ่มตามอำเภอ จำนวน 11 อำเภอ ตามสัดส่วน อำเภอที่มีประชากรแม่วัยรุ่นมากเป็นอันดับ 1-3 อำเภอที่มีประชากรแม่วัยรุ่นมากเป็นอันดับ 4-7 อำเภอที่มีประชากรแม่วัยรุ่นมากเป็นอันดับ 8-11 ดังนี้

1. อำเภอที่มีประชากรแม่วัยรุ่นมากเป็นอันดับ 1-3	จำนวน 90 คน
2. อำเภอที่มีประชากรแม่วัยรุ่นมากเป็นอันดับ 4-7	จำนวน 75 คน
3. อำเภอที่มีประชากรแม่วัยรุ่นมากเป็นอันดับ 8-11	จำนวน 55 คน
	รวม 220 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมารดา

ประกอบด้วย อายุของแม่วัยรุ่น อายุของสามี สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ลักษณะการทำงาน รายได้ของครอบครัว ผู้ดูแลทารกเป็นหลัก ผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก

ส่วนที่ 2 ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น

ผู้วิจัยได้ปรับและประยุกต์ใช้แบบสอบถามความเครียดในการเป็นบิดามารดาของสุภาณี ไกรกุล และคณะ (2552) [12] เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเครียดของมารดาวัยรุ่นในพื้นที่จังหวัดพัทลุง แบบสอบถามนี้ใช้วัดความเครียดในการเป็นมารดาแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความไม่สบายใจของมารดา พฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างการเลี้ยงดูบุตร และทัศนคติต่อการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งมีข้อคำถาม 36 ข้อ สำหรับงานวิจัยนี้ใช้ข้อคำถาม 15 ข้อ โดยใช้เป็นภาษาของผู้วิจัยเอง

ส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านลักษณะของมารดา

1. การรับรู้สมรรถนะแห่งตน ผู้วิจัยปรับใช้แบบสอบถามของรสสุคนธ์ เจริญสัจย์ศิริ (2557) [13]
2. ความรู้สึกเป็นภาระ
 - 2.1 ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามขึ้นเอง
 - 2.2 ความรู้สึกเป็นภาระด้านกิจวัตรประจำวัน ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามขึ้นเอง
 - 2.3 ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามขึ้นเอง
3. ความรู้สึกมีคุณค่าต่อตนเองในการทำบทบาท ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามขึ้นเอง

ส่วนที่ 4 ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก

ได้แก่ พื้นฐานทางอารมณ์ของเด็ก ผู้วิจัยปรับใช้แบบสอบถามพฤติกรรมอารมณ์ทารกของ นันทพร ปรากฏชื่อ และคณะ (2554) [14] ที่ปรับมาจากแนวคิดพัฒนาการทางอารมณ์ของ ซรูฟ (Sroufe, 1977) [15] โดยให้มารดาเป็นผู้ตอบ ซึ่งเป็นข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอารมณ์ของทารกที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ มีทั้งหมด 3 ด้าน คือด้านการทำกิจวัตรประจำวัน ด้านการเล่น การเข้าสังคมกับเด็กอื่น ด้านการพบคนแปลกหน้าสถานที่แปลกใหม่ โดยปรับข้อคำถามให้สอดคล้องกับพัฒนาของเด็กในช่วงวัยแรกเกิดถึงหกปี

ส่วนที่ 5 ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม

ผู้วิจัยปรับใช้แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมของ สุมัจฉรา มานะชีวกุล และคณะ (2555) [16] ที่พัฒนาโดยใช้กรอบทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม ของเฮาส์ (House, 1981) [17] โดยปรับแบบสอบถามให้สอดคล้องกับการสนับสนุน ในพื้นที่จังหวัดแบบสอบถามนี้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. การสนับสนุนทางด้านอารมณ์
2. การสนับสนุนด้านการประเมินค่า
3. การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร
4. การสนับสนุนทางด้านแรงงานวัตถุ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมารดา ส่วนที่ 2-5 ผู้วิจัยได้พัฒนาหาคุณภาพเครื่องมือ โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ 1 มากที่สุด 2 มาก 3 ปานกลาง 4 น้อย และ 5 น้อยที่สุด ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .934 ส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านลักษณะของมารดา แบบสอบถามการรับรู้ว่าคุณสมบัติสมรรถนะในการเลี้ยงดูบุตร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .909 แบบสอบถามความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .881 แบบสอบถามความรู้สึกเป็นภาระด้านกิจวัตรประจำวัน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .872 แบบสอบถามความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .931 แบบสอบถามความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .859 ส่วนที่ 4 ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก ได้แก่ แบบสอบถามพื้นฐานทางอารมณ์เฉื่อยของบุตร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .933 ส่วนที่ 5 ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ แบบสอบถามการขาดการสนับสนุนด้านอารมณ์ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .844 แบบสอบถามการขาดการสนับสนุนด้านการประเมินค่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .802 แบบสอบถามการขาดการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .801 แบบสอบถามการขาดการสนับสนุนด้านแรงงานวัตถุ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .831

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีหนังสือประสานไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับขึ้นทะเบียนกลุ่มประชากรตัวอย่าง เพื่อแจ้งวันและเวลาในการเก็บข้อมูล และมีหนังสือขออนุญาตผู้นำชุมชนในการเก็บข้อมูล ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูล โดยการพูดคุยสร้างสัมพันธภาพ แนะนำการทำแบบสอบถาม ตรวจสอบแบบสอบถาม พร้อมสัมภาษณ์เพิ่มเติม โดยใช้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในจังหวัดพัทลุง จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นวิชาชีพที่มีทักษะในการสร้างสัมพันธภาพ การสัมภาษณ์ การรักษาความลับ ตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ไม่ส่งผลกระทบต่อเชิงลบต่อกลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวทางการเก็บข้อมูล และความหมายของข้อคำถาม เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันของผู้เก็บข้อมูล โดยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ 11 อำเภอ 73 ตำบล ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ประมาณ 1 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมอาร์ (R Program) เพื่อวิเคราะห์หาข้อมูลภาคบรรยาย โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะของมารดา ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคมกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแม่วัยรุ่นที่มีอายุเฉลี่ย 20.24 ปี ซึ่งมีอายุน้อยที่สุด 16 ปี และอายุมากที่สุด 24 ปี ในขณะที่สามีของกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 25.13 ซึ่งมีอายุน้อยที่สุด 15 ปี อายุมากที่สุด 48 ปี นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรสอยู่ด้วยกันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.55 รองลงมา คือ แยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ 26.36 เป็นหม้าย คิดเป็นร้อยละ 2.27 และหย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 1.82 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย โดยอาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 56.36 และอาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย คิดเป็น ร้อยละ 43.64 กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.00 รองลงมาคือ ว่างาน ค่าขาย เกษตรกร ข้าราชการ/ลูกจ้าง และนักศึกษา คิดเป็น ร้อยละ 22.27 10.45 7.27 3.18 และ 1.82 ตามลำดับ สำหรับรายได้ของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ 5,000 – 10,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.73 รองลงมาคือ มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท 10,001-15,000 บาท และ 15,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 45.00 6.82 และ 0.45 ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ดูแลบุตรด้วยตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.36 รองลงมา คือ ผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 7.3 มารดาของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 5.4 และยายของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 0.9 ตามลำดับ

2. แม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุงมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74) จากการวิเคราะห์ปัจจัยด้านลักษณะของมารดา พบว่าแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุงมีความรู้สึกเป็นภาระด้านกิจวัตรประจำวัน (x_3) สูงที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77) รองลงมา คือ ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ (x_4) ความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง (x_5) การรับรู้ว่าคุณสมบัติของตนเอง ในการเลี้ยงดูบุตร (x_1) และความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน (x_2) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ตัวแปร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52, 3.11, 2.88 และ 2.86 ตามลำดับ ปัจจัยด้านลักษณะของเด็กพบว่า แม่วัยรุ่นมีความเครียดเนื่องจากอารมณ์ฉุนเฉียวของบุตรอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17) และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคมพบว่า แม่วัยรุ่นขาดการสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสารสูงที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65) รองลงมาคือ การขาดการสนับสนุนด้านแรงงาน วัตถุประสงค์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64) การขาดการสนับสนุนด้านการประเมินค่า และการขาดการสนับสนุนด้านอารมณ์ อยู่ในระดับกลางทั้ง 2 ตัวแปร โดยมีค่าเฉลี่ย 3.49 และ 3.33 ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรเกณฑ์และตัวพยากรณ์

ตัวแปร	Mean	S.D.	ระดับ
ตัวแปรเกณฑ์			
ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น	2.74	0.42	ปานกลาง
ปัจจัยด้านลักษณะของมารดา			
การรับรู้ว่าคุณสมบัติในการเลี้ยงดูบุตร	2.88	0.73	ปานกลาง
ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน	2.86	0.66	ปานกลาง
ความรู้สึกเป็นภาระด้านกิจวัตรประจำวัน	3.77	0.77	ปานกลาง
ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ	3.52	0.69	ปานกลาง
ความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง	3.11	0.89	ปานกลาง
ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก			
พื้นฐานทางอารมณ์เฉื่อยของบุตร	3.17	0.72	ปานกลาง
ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม			
การขาดการสนับสนุนด้านอารมณ์	3.33	0.70	ปานกลาง
การขาดการสนับสนุนด้านการประเมินค่า	3.49	0.58	ปานกลาง
การขาดการสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร	3.65	0.56	มาก
การขาดการสนับสนุนด้านแรงจูงใจ	3.64	0.59	มาก

3. ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน(x_2) ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ(x_4) และความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง (x_5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ในจังหวัดพัทลุงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = 0.240, 0.270, 0.225, 95\%$ Confidence Interval = 0.112, 0.361/0.125, 0.427/0.095, 0.347 ตามลำดับ) ส่วนการรับรู้ว่าคุณสมบัติในการเลี้ยงดูบุตร (x_1) และความรู้สึกเป็นภาระด้านกิจวัตรประจำวัน (x_3) ไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะของมารดากับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น

ปัจจัยด้านลักษณะของมารดา	r	p-value	95% Confidence Interval
การรับรู้ว่าคุณสมบัติในการเลี้ยงดูบุตร (x_1)	0.214	0.0001	0.084, 0.337
ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน (x_2)	0.240	0.000	0.112, 0.361
ความรู้สึกเป็นภาระด้านกิจวัตรประจำวัน (x_3)	0.021	0.752	-0.111, 0.153
ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ (x_4)	0.270	0.000	0.125, 0.427
ความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง (x_5)	0.225	0.000	0.095, 0.347

4. พื้นฐานทางอารมณ์ฉุนเฉียวของบุตรไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.060 (95% Confidence Interval = -0.072, 0.191) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะของเด็กกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น

ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก	r	p-value	95% Confidence Interval
พื้นฐานทางอารมณ์ฉุนเฉียวของบุตร (x_6)	0.060	0.372	-0.072, 0.191

5. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคมทั้ง 4 ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง โดยการขาดการสนับสนุนด้านอารมณ์ (x_7) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.137 (95% Confidence Interval = 0.005, 0.264) การขาดการสนับสนุนด้านการประเมินค่า (x_8) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.135 (95% Confidence Interval = -0.003, 0.262) การขาดการสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร (x_9) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.051 (95% Confidence Interval = -0.081, 0.182) และการขาดการสนับสนุนด้านแรงงานวัตถุ (x_{10}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.059 (95% Confidence Interval = -0.189, 0.074) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคมกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น

ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม	r	p-value	95% Confidence Interval
การขาดการสนับสนุนด้านอารมณ์ (x_7)	0.137	0.042	0.005, 0.264
การขาดการสนับสนุนด้านการประเมินค่า (x_8)	0.135	0.045	0.003, 0.262
การขาดการสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร (x_9)	0.051	0.447	-0.081, 0.182
การขาดการสนับสนุนด้านแรงงานวัตถุ (x_{10})	-0.059	0.386	-0.189, 0.074

6. รูปแบบสุดท้ายของปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง โดยวิธีการนำตัวแปรออกจากรูปแบบ (Backward Method) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีทั้งหมด 3 ตัวแปร คือ ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ และความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง โดยความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงินส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพและความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเองส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรสูงสุด คือ ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน (x_2) และตัวพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรต่ำที่สุด คือ ความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง (x_5) รายละเอียด ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 รูปแบบสุดท้ายของปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่น

ปัจจัย	Estimate	Std. Error	t-value	p-value
ค่าคงที่	2.343	0.174	13.500***	0.000
ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน (x_2)	0.193	0.044	4.354***	0.000
ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ (x_4)	0.172	0.041	4.109**	0.002
ความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง (x_5)	0.093	0.030	3.109**	0.003
Residual standard error = 0.3941 Degree of freedom = 216				
Multiple R ² = 0.1336		Adjusted R ² = 0.1216		
F-statistic = 11.1014		p-value = .000		

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบที่สำคัญว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในจังหวัดพัทลุง มี 3 ตัว คือ ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน (x_2) ความรู้สึกเป็นภาระด้านสุขภาพ (x_4) และความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง (x_5) ซึ่งตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นสูงสุด คือ ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน เพราะแม่วัยรุ่นที่รู้สึกว่าตนเองต้องจ่ายเงินอย่างสิ้นเปลืองในการเลี้ยงดูบุตร มีภาวะการเงินตึงเครียด รู้สึกว่าการเลี้ยงดูบุตร ทำให้ภาระทางการเงินสูงขึ้น แม่วัยรุ่นกลุ่มนี้จึงมีความเครียดสูง ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่แม่วัยรุ่นที่มองว่าการเลี้ยงดูบุตรจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย เป็นเรื่องปกติ ไม่ได้เป็นภาระต่อตนเอง แม่วัยรุ่นกลุ่มนี้จึงมีความเครียดลดลง และทำให้สามารถเลี้ยงดูบุตรได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น ตามแนวคิดของ George and Dwyther [11] ให้ความหมายว่า ความรู้สึกเป็นภาระ เป็นความยากลำบาก หรือเป็นสิ่งแวดล้อมสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ เศรษฐกิจ และสังคมของบุคคล ทำให้เกิดความเครียด และไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างปกติ ซึ่งผลการวิจัยของของสุธรรม นันทมงคลชัย และคณะ [12] พบว่า ผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลาน ประสบความเครียด เนื่องจากต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูหลาน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในหลาย ๆ ด้าน โดยพ่อแม่ของเด็กไม่ได้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมเลี้ยงดู ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่า เป็นภาระทางการเงินเพิ่มมากขึ้น ความรู้สึกเป็นภาระทางการเงินจึงส่งผลให้เกิดความเครียดของผู้สูงอายุ และผลการวิจัยของวิวรรณ คล้ายคลึง และคณะ [9] พบว่า ปัจจัยความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด ในการทำบทบาทแม่ของย่า / ยายที่เลี้ยงดูหลานวัยขวบปีแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .249, p < .05$) ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน ทำให้ย่า/ยาย เกิดความเครียดในการทำบทบาทได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ดวงหทัย ยอดทอง และคณะ [13]

นอกจากนี้ จากการศึกษาของชุดาณัฎฐ์ ขุนเพชร [14] ยังพบว่า แม่วัยรุ่นส่วนใหญ่เกิดจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ไม่ได้มีการวางแผน จึงมักสูญเสียโอกาสทางการศึกษา และโอกาสในการประกอบอาชีพที่ดี ทำให้มีรายได้ไม่แน่นอน ส่งผลให้ครอบครัวแม่วัยรุ่นมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย บางรายเกิดปัญหาการไม่มีอาชีพ หรือประกอบอาชีพในระดับใช้แรงงาน แม่วัยรุ่นส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ

การรับภาระค่าใช้จ่าย เป็นความรับผิดชอบต่อการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะของใช้ที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงดูบุตร ก่อนมีบุตร แม่วัยรุ่นมีค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย สำหรับทำกิจกรรมเพื่อดำรงชีวิตประจำวันของตนเอง ซึ่งได้รับจากพ่อแม่ โดยไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แต่ภายหลังการมีบุตร แม่วัยรุ่นต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เพื่อซื้อของใช้สำหรับการเลี้ยงดูบุตร ได้แก่ ผ้าอ้อมสำเร็จรูป นมผง อาหาร ซึ่งนอกจากการซื้อของใช้สำหรับการเลี้ยงดูบุตรแล้ว ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นภายในบ้าน ซึ่งครอบครัวแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทั้งที่รายได้ครอบครัวเท่าเดิม ทำให้แม่วัยรุ่นต้องใช้จ่ายอย่างประหยัด โดยไม่ได้ใช้จ่ายในส่วนของตนเอง เพื่อเก็บไว้ให้บุตร ปัญหาเศรษฐกิจจึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินชีวิตของแม่วัยรุ่น ทำให้แม่วัยรุ่นเกิดความเครียด ปัญหาหลัก คือ ปัญหาการเงิน เพราะยังไม่ได้ทำงาน ไม่มีรายได้ ไม่มีเงินเลี้ยงดูลูกและตนเอง เพราะแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ เรียนไม่จบ ไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้ ไม่มีเงินพอที่จะเลี้ยงลูกได้ ไม่สามารถหาเงินเลี้ยงชีพตนเองได้อย่างเพียงพอ ปัญหาทางการเงินของแม่วัยรุ่นที่จะดูแลบุตร ไม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้อย่างเต็มที่ เพราะยังไม่มีวุฒิภาวะ ไม่มีความรู้ ไม่พร้อม ไม่มีเงินเพียงพอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู

วัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่อยู่ในระหว่างการศึกษาล่าเรียน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตเกือบทั้งหมดขึ้นอยู่กับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง มีวัยรุ่นจำนวนน้อยที่มีงานทำอย่างมั่นคง และสามารถเลี้ยงดูตนเองและบุตรได้ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัวแม่วัยรุ่น โดยเฉพาะแม่วัยรุ่นที่ไม่มีคู่ครอง หรือมีคู่ครอง แต่คู่ครองไม่มีรายได้จากการประกอบอาชีพ ครอบครัวที่มีฐานะทางการเงินไม่ดีจะได้รับผลกระทบอย่างมาก เพราะขาดรายได้จากการหยุดงานของคนในครอบครัวที่ต้องเข้ามาช่วยดูแลแม่วัยรุ่นและบุตรทั้งในระยะคลอด และหลังคลอด รวมทั้ง รายจ่ายที่เพิ่มขึ้นเพื่อการเลี้ยงดูบุตร และค่าใช้จ่ายของแม่สามีแม่วัยรุ่นที่ไม่มีการทำงาน จากการศึกษาของเฉลิมศรี อานกำบัง [15] พบว่า เกิดการสูญเสียรายได้ของคนในครอบครัวเนื่องจากบางครอบครัวต้องออกจากงานมาดูแลแม่วัยรุ่นและบุตร ทำให้เกิดการสูญเสียรายได้ของคนในครอบครัว และเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่าย แต่ค่าใช้จ่ายอาจจะลดลง ถ้าสามีแม่วัยรุ่นช่วยจ่ายค่าเลี้ยงดู และการศึกษาของนัยนา ปาระมี [16] พบว่า ร้อยละ 50 รายได้ของสามีและแม่วัยรุ่นน้อยกว่า 4,000 บาทต่อเดือน แม่วัยรุ่นมี เศรษฐฐานะและการศึกษาดำกว่าแม่วัยรุ่นผู้ใหญ่ แม่วัยรุ่นไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทำให้ต้องได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลมากกว่าแม่วัยรุ่นผู้ใหญ่ เช่นเดียวกับการศึกษาของอัญชลี เหมชะญาติ [17] พบว่า แม่วัยรุ่นต้องการความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะโอกาสที่ดีในการประกอบอาชีพ การไม่มีอาชีพและรายได้เป็นของตนเอง ทำให้แม่วัยรุ่นต้องการการสนับสนุนด้านค่าใช้จ่ายส่วนของตนเองและบุตร เพื่อลดความลำบากใจในการขอเงินจากคนในครอบครัว เพราะหลายครอบครัวมีปัญหาเศรษฐกิจ และนำไปสู่ความเครียด

การศึกษาของณิชา บุรณสิงห์ [18] พบว่า ปัญหาการทอดทิ้งเด็ก คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการมีบุตร เมื่อมีบุตรแล้ว ไม่สามารถระคับระคองการดูแลบุตรได้ตลอดรอดฝั่ง เนื่องจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างยังขาดความพร้อม โดยเฉพาะฐานะทางการเงิน ครอบครัวมีฐานะยากจนเกินกว่าที่จะดูแลเด็ก กล่าวคือ ปัญหาความยากจนในสังคมมีผลกระทบทำให้เกิดการทอดทิ้งเด็ก เมื่อผู้ดูแลเด็กเกิดความเครียดจากปัญหาทางการเงิน ทำให้มองว่า เด็กเป็นภาระของครอบครัว ทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น หลายรายเมื่อเกิดความเครียดมองไม่เห็นทางออก จึงตัดสินใจทอดทิ้งเด็ก ทั้งในที่สาธารณะ หรือการยินยอมมอบเด็กให้อยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ

จะเห็นได้ว่า ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน ทำให้แม่วัยรุ่นเกิดความเครียด และหากไม่สามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้ ก็อาจเกิดผลต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสิ่งสำคัญคือ จะส่งผลโดยตรงต่อการเลี้ยงดูบุตร แม่วัยรุ่นที่มีความเครียด มักโมโห ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ใช้ความรุนแรงต่อบุตร เช่น การทุบตี การใช้คำหยาบคาย หรือเลี้ยงดูไม่เหมาะสม และบางรายเมื่อมีความเครียดสูง อาจมีภาวะซึมเศร้า ปล่อยปละละเลยบุตร ไม่สนใจดูแลบุตร หรืออาจรุนแรงถึงขั้นทอดทิ้งบุตร ความเครียดที่เกิดขึ้น ไม่เพียงจะส่งผลต่อตัวแม่วัยรุ่นเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อพัฒนาการและคุณภาพชีวิตของบุตรอีกด้วย

สรุปและการอภิปรายผล

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1) จากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการสนับสนุนทางสังคม จะช่วยลดความเครียดลงได้ ดังนั้นควรสนับสนุนให้ครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่ใกล้ชิดแม่วัยรุ่น เป็นบุคคลที่สามารถให้คำปรึกษาแนะนำ เอาใจใส่แม่วัยรุ่นเมื่อประสบปัญหา การทำงานกับครอบครัวแม่วัยรุ่น ให้สมาชิกในครอบครัวได้มีโอกาสสะท้อนความรู้สึกระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็สามี หรือบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว สนับสนุนให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เป็นเครือข่ายอาสาสมัคร จัดกิจกรรมให้แก่ครอบครัวแม่วัยรุ่น เพื่อเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนกำลังใจซึ่งกันและกัน โดยผลักดันโครงการเข้าสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด จัดระบบการให้คำปรึกษาแนะนำแบบครอบครัวบำบัด หน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง ควรจัดโปรแกรมส่งเสริมให้แม่วัยรุ่นสามารถจัดการกับความเครียดได้อย่างเหมาะสม สมาชิกในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยระดับพื้นที่ที่สามารถประเมินความเครียดและส่งต่อให้กับหน่วยงานสาธารณสุขกรณีแม่วัยรุ่นมีความเครียดที่สูงขึ้น

2) จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความรู้สึกเป็นภาระด้านการเงิน มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นในระดับปานกลาง จึงควรมีกิจกรรมเพื่อลดภาระด้านการเงิน ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวแม่วัยรุ่น เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น การสนับสนุนทุนประกอบอาชีพ หรือวัสดุในการประกอบอาชีพ ให้ความรู้ในการจ่ายเงิน การออมเงิน และแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่มีข้อจำกัดด้านอาชีพ เนื่องจากต้องดูแลบุตร ไม่สามารถทำงานนอกบ้านได้ จึงควรสนับสนุนการรับงานมาทำที่บ้าน จะเป็นแนวทางเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง โดยการประสานหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงาน การจัดระบบสวัสดิการให้แก่แม่วัยรุ่น โดยคัดกรองแม่วัยรุ่นเฉพาะราย จัดลำดับครอบครัวที่ประสบปัญหาด้านการเงิน การส่งต่อฝึกอาชีพในสถานฝึกอาชีพสตรี กรณีแม่วัยรุ่นมีความสนใจในการฝึกอาชีพ และสะท้อนปัญหาให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ปรับระบบการช่วยเหลือที่มีความต่อเนื่อง และขับเคลื่อนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนมากกว่า การช่วยเหลือเฉพาะหน้า รวมทั้งควรให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นหน่วยในการคัดกรองแม่วัยรุ่นที่มีปัญหาสุขภาพ เพื่อเฝ้าระวังจิตใจก่อนจะมีความเครียดเพิ่มมากขึ้น นำเสนอผลการวิจัยต่อที่ประชุมคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด คณะอนุกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในมิติเชิงสุขภาพและให้บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด กำหนดเป็นมาตรการในการเฝ้าระวังแม่วัยรุ่นที่เข้ารับการคุ้มครองสวัสดิภาพ ในขั้นตอนเตรียมความพร้อมก่อนกลับสู่ครอบครัว

3) สำหรับในประเด็นสุขภาพกาย สุขภาพจิต และการสร้างคุณค่าในตนเอง ควรสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ของแม่วัยรุ่น ร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณค่าของตนเองให้แก่แม่วัยรุ่นอย่างต่อเนื่อง มีระบบการให้คำปรึกษาแนะนำที่เข้าถึงง่าย เพื่อคลี่คลายความเครียดได้อย่างรวดเร็ว และผลักดันให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นหน่วยติดตามสุขภาพของแม่วัยรุ่นอย่างใกล้ชิด คัดกรอง และประเมินส่งต่อเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาต่อภาวะสุขภาพกายสุขภาพจิตที่รุนแรงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมเฉพาะสำหรับแม่วัยรุ่นในการจัดการกับความเครียด โดยเป็นโปรแกรมที่เน้นการส่งเสริมสมรรถนะ ลดความรู้สึกเป็นภาระ สร้างคุณค่าในตนเอง และเสริมการสนับสนุนทางสังคมให้แก่แม่วัยรุ่นและครอบครัว

2.2 เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มแม่วัยรุ่นที่รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ซึ่งมีแม่วัยรุ่นที่อยู่นอกระบบโครงการดังกล่าว จึงควรมีการศึกษาความเครียดในแม่วัยรุ่นที่อยู่นอกระบบโครงการ

2.3 ควรมีการศึกษาในเชิงคุณภาพ เพื่อต่อยอดการวิจัยในครั้งนี้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้แม่วัยรุ่นมีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรนั้น เกิดจากสาเหตุใด และมีรายละเอียดเชิงลึกในแต่ละรายอย่างไร

2.4 ควรมีการศึกษาในระบบโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดว่า สามารถตอบรับกับสภาพปัญหาของแม่วัยรุ่น และลดความเครียดให้กับแม่วัยรุ่นได้หรือไม่

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ได้รับการให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีจาก รศ.ดร.เกษตรชัย และทีม และรศ.ดร.ฤทัยชนนี สิทธิชัย

References

- [1] Areekul, W. (2010). Adolescent health care and supervision. Rungsilp printing.
- [2] Taiyapirom, N. (2011). Health promotion in teenagers. In P. Klunklin (Ed.), Health promotion in children (pp. 155-209). Klungnana Vittaya Press.
- [3] Buntanon, N., & Nararak, N. (2012). Pregnancy in teenagers: How can we stop it. In Friend of health: health promotion center region 5. Indy Art.
- [4] Trangkasombat, U. (2004). Parenting in 21st century. In Mahachoklertwattana, P., Ruangchanasetr, S., Boon-yasidhi, V. & Areekul, W. (editor), Adolescent care and health promotion (pp. 176-179). Chai Charoen.
- [5] Abidin, R. R. (1995). Parenting stress index: Professional manual (3rd ed.). Psychological Assessment Resources.
- [6] Deenan, A. (2008). Adolescent: health concepts & application. Hiden print and media.
- [7] Manachevakul, S., Prasopkittikun, T., & Sangperm, P. (2012). Factors predicting parenting stress in mothers of infants. Journal of Nursing and Health Care, 30(1) 53-62.
- [8] Tahmassian, K., Anari, A., & Fathabadi, M. (2011). The influencing factors on parental self-efficacy of 2-6 year old children's mothers. European Psychiatry, 26, 1131-1135.

- [9] Klayklueng, W. (2018). Factors associated with parenting stress among grandmothers raising their infant grandchildren. (doctoral dissertation). Burapha University.
- [10] Vipuro, N., Prasopkittikun, T., Tilokskulchai, F., & Vichitsukhon, K. (2007). Factors predicting maternal self-Efficacy in infant care. *Thai Journal of Nursing Science*, 25(2), 47-59.
- [11] George, L. K., & Dwyther, L. P. (1986). Caregiver well-being: A multidimensional examination of family caregivers of demented adults. *The Gerontologist*, 26(8), 253-259.
- [12] Nanthamongkolchai, S. (2011). Way of life among elderly female who take care of grandchild in northern region of Thailand. *Journal of Public Health*, 41(1), 29-35.
- [13] Yodthong, D., Sihirunwong, A., Nawin, W. K., & Owyong, A. C. (2014). Correlation between age, caregiving burden feelings, and depressive symptoms in grandparents rearing their grandchildren. *Thai Journal of Nursing Council*, 29(1), 108-121.
- [14] Khoonphet, C. (2014). Lifestyles of first-time adolescent mothers. (Master Degree). Prince of Songkla University.
- [15] Ankhangung, C. (2009). A Study of sub-district administration organization roles in tourism development in Nakhon Ratchasima province. (Master Degree). Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima.
- [16] Paramee, N. (2008). The relationship between selected factors, perceived self-efficacy and postpartum self-care behaviors in adolescent mothers at home. (Master Degree). Khon Kaen University.
- [17] Hemchayat, U. (2015). The adaptation of the adolescent mothers. (Doctoral dissertation). Burapha University.
- [18] Buranasing, N. (2015). Abandoned children: a remedy of problem in society. the secretariat of the house of representatines.